

EVLE İLGİLİ İŞLERDE VERİMLİLİK: Kadınların Çevresel Tasarıma İlişkin Bilgi Düzeyleri

Velittin KALINKARA*
Nurten ÇEKAL**

1. GİRİŞ

Teknoloji hem fiziksel işi azaltma hem de zihinsel iş yükünü artırmada potansiyel sağlar. Yaşam biçimi ile kadının eğitim ve çalışma durumundaki farklılıklar aile yaşamı için kompleks ortamlar yaratmaya katkıda bulunur. Ev işlerinin karmaşık olduğunu bilmek, tüketim ürünlerinin tasarımı ve seçimi, çalışma ortamının düzenlenmesi; evle ilgili işler için gerekli fiziksel işi önemli ölçüde azaltmaktadır. Geliştirilen yeni ekipmanlar ev işlerini azaltmaktan çok çıktının kalitesini artırma amacındadır. Evde kullanılan teknolojiler yalnız yaşam standardını yükseltmekle kalmamış, aynı zamanda ev işlerinin yönetimini de karmaşık hale getirmiştir (Steidl 1975, s. 223-240; Kalinkara 1997, s.180-188).

Ev işlerinin yapılmasında, fiziksel çevre düzenlemesi önemlidir. Çevresel koşullar iş akışını olumlu ya da olumsuz etkileyebilir. Sahip olunan araç-gereç, ekipman ile konut alanları ve bu alanların tasarımı gibi çevresel koşullar işin yapılmasını etkiler. Ancak, mekanın ev işleri üzerindeki etkisini belirlemek oldukça zor olmasına karşılık, iyi tasarlanmış konut alanlarının işleri kolaylaştırdığı ve yaşam tatminini artırdığı bir gerçektir (Deacon and Firebaugh 1975; Steidl 1972, s. 471-482).

Ev endüstriyel bir çalışma ortamı olmamasına karşın yaşamla ilgili pek çok faaliyetin yürütüldüğü bir çevredir. Evde yürütülen faaliyetler enerji tüketimini, mekan, çevre ve donanımın tasarımını gerektirir. Günümüzde mimari ve diğer tasarım çözümlerinde ve evlerde özel faaliyet alanları için optimal çevreler yaratmada yeterli bilgiye sahip olunmasına karşın, bu bilgilerin tasarıma aynı ölçüde yansıtıldığını söylemek olanaklı değildir. Uygun olmayan tasarım ev işlerinde verimliliği azalttığı gibi, yaşam tatminini de azaltır. İdeal olanı, evin çevresel tasarımının bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılaması ve potansiyellerini yansıtmasına olanak vermesidir. Bu nedenle, çalışma ortamı ergonomik faktörler dikkate alınarak tasarlandığında evle ilgili faaliyetler daha kolay ve verimli biçimde yapılabilir. Uygun ekipman kullanılarak, araç-gereç, depolama yerleri ve biçimleri değiştirilerek ve gereksiz iş adımları eleme edilerek iş büyük ölçüde kolaylaştırılabilir. İnsanların fiziksel özellik, ilgi, beceri ve yeteneklerinin birbirinden farklı olması, çevresel etkenlere karşı duyarlılık ve etkilenme düzeyleri üzerinde etkili olur. Bireylerin çevresel koşullara ilişkin bilgi düzeyleri, uygun ortamın yaratılmasında etkili olarak, mekanın ve donanımın kendilerine uygun biçimde şekillenmesini sağlar (Kalinkara vd 1997, s.180-188). Yapılan araştırmalar, çalışma ortamının yeniden düzenlenmesinin ya da çalışma yönteminin değerlendirilmesinin evle ilgili faaliyetlerin daha kolay yürütülebileceğini ve çalışanın verimliliğini artıracakını ortaya koymaktadır. Bu anlamda, konutun tasarımı aşamasında, donanımın yerleştirilmesinde ve çalışma ortamının düzenlenmesinde tasarımı gerçekleştiren ve mekanı kullananların bilgileri önem taşır.

* VELİTTİN KALINKARA, Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Denizli Meslek Yüksekokulu.
** NURTEN ÇEKAL, Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Denizli Meslek Yüksekokulu.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Kadınların evle ilgili işlerde verimlilik artışında çevresel tasarıma ilişkin bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma Denizli il merkezinde çalışan ve çalışmayan evli kadınlar üzerinde yürütülmüştür. Araştırmaya kamu sektöründen 126 ve çalışmayan 136 olmak üzere toplam 262 kadın alınmıştır. Evle ilgili işlerde verimlilik artışında çevresel tasarıma ilişkin bilgi düzeyleri üzerinde kadına ve konuta ilişkin özelliklerin etkisi araştırılmıştır. Bilgi düzeyleri kesinlikle katılıyorum ve kesinlikle katılmıyorum arasındaki 5'li derecelendirme ile yapılmıştır. Puanlama cevabın doğruluk durumuna göre 5'den 1'e veya 1'den 5'e şeklinde değerlendirilmiştir. Evle ilgili faaliyetleri zorlaştıran ve kolaylaştıran faktörlerin neler olduğu sorgulanarak, tasarıma yönelik önerilerde bulunulmuştur. Araştırmada kadının evle ilgili işlerde verimlilik artışında çevresel tasarıma ilişkin bilgi düzeyleri üzerinde çalışma (t testi), öğrenim ve yaşın etkisi (varyans analizi) araştırılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Genel Bilgiler

Örnekleme oluşturan kadınların % 48,1'i herhangi bir kamu kurumunda çalışmakta, % 51,9'u ise ev kadınıdır. Kadınların yaşları 19–68 arasında değişmektedir, ortalama yaş 34'tür. Yüksek öğrenim gören kadın oranı % 34,7, lise ve ilkökul öğrenimi görenlerin oranları birbirine eşit olup % 26,3'tür. Kadınların % 12,6'sı ise ortaokul öğrenimi görmüştür. Deneklerin % 51,5'inin oturduğu konut kendilerine ait, % 48,5'i kiracıdır. Kadınların % 69,1'i apartman dairesinde, % 19,8'i müstakil konutta, % 4,2'si dubleks konutta, % 6,9'u ise gecekonduda yaşamaktadır. Yeni konutta oturanların oranı % 58,4, bakıma ihtiyacı olan konutta oturanların oranı % 38,2, çok eski harap durumdaki konutta oturanların oranı % 1,9, yeni olmayıp ancak bakıma da ihtiyacı olmayan konutta oturanların oranı ise %1,5'tir.

3.2. Kadınların tasarıma ilişkin bilgi düzeyleri

Çizelge 1'de kadınların evle ilgili işlerde verimliliğinin artırılmasında çevresel faktörlere ilişkin bilgi düzeyleri ele alınmıştır. Buna göre hem çalışan hem de çalışmayan kadınların büyük çoğunluğunun *“yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır”*, *“tezgah yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır”* ve *“uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır”* cümlelerine kesinlikle katıldıkları veya katıldıkları belirlenmiştir. Aynı şekilde, kadınlar *“konutun kalitesi iş verimini etkiler”*, *“konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur”*, *“çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir”*, *“benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır”* ve *“depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır”* cümlelerine büyük ölçüde olumlu yanıt vermişlerdir.

Çizelge 1. Kadınların Evle İlgili İşlerde Verimliliğinin Artırılmasında Çevresel Faktörlere İlişkin Bilgi Düzeyleri (çalışma durumuna göre % olarak)

Evle İlgili İşlere İlişkin Bilgi Düzeyleri	Çalışma	KK	KT	KR	KT M	KKT
Yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır	ÇK	55,6	37,3	3,2	1,6	2,4
	EK	56,6	38,2	,7	1,5	2,9
Tezgah yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır.	ÇK	54,0	38,1	2,4	2,4	3,2
	EK	55,1	39,0	3,7	,7	1,5
Tezgah uzunluğunun fazla olması yürünen mesafeyi artırarak çalışanın verimini düşürür.	ÇK	22,2	31,7	10,3	26,2	9,5
	EK	22,1	18,4	27,2	21,3	11,0
Soğutucu, eviye ve ocak arasındaki mesafenin fazla olması yürünen mesafeyi artırarak, çalışanın verimini düşürür.	ÇK	19,8	30,2	10,3	28,6	11,1
	EK	18,4	18,4	15,4	40,4	7,4
Çalışma üçgeni mesafesinin çok kısa olması iş verimini düşürür.	ÇK	15,9	29,4	15,9	34,1	4,8
	EK	13,2	25,0	23,5	25,0	13,2
İş verimliliği ile araç-gerecin depolama yeri arasında bir ilişki yoktur.	ÇK	8,7	18,3	13,5	39,7	19,8
	EK	11,0	8,8	18,4	41,9	19,9
Ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez.	ÇK	14,3	15,9	6,3	46,8	16,7
	EK	6,6	11,8	16,2	38,2	27,2
Depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır.	ÇK	44,4	38,1	5,6	8,7	3,2
	EK	33,1	47,8	12,5	3,7	2,9
Benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır.	ÇK	41,3	47,6	3,2	5,6	2,4
	EK	47,8	45,6	4,4	,7	1,5
Konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur.	ÇK	41,3	47,6	5,6	3,2	2,4
	EK	39,7	41,9	10,3	5,1	2,9
Uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır.	ÇK	51,6	39,7	3,2	4,0	1,6
	EK	55,1	36,8	7,4	,0	,7
Konutun kalitesi iş verimini etkiler	ÇK	44,4	43,7	7,9	3,2	,8
	EK	55,9	31,6	8,1	3,7	,7
Çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir.	ÇK	46,0	45,2	4,8	3,2	,8
	EK	52,2	36,8	4,4	2,9	3,7

ÇK=Çalışan kadın (n=126) EK=Ev kadını (n=136)

Buna karşılık, hem çalışan hem de çalışmayan kadınlar “iş verimliliği ile araç-gerecin depolama yeri arasında bir ilişki yoktur” cümlesine katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak, bu oran çalışanlarda % 59,5, çalışmayanlarda % 61,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bunun dışında kalan kadınların (% 40,5–38,2) kararsız ya da katılmadıkları anlaşılmaktadır. Benzer yaklaşım “ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez” cümlesinde de görülmektedir. “Tezgâh uzunluğunun fazla olması yürünen mesafeyi artırarak çalışanın verimini düşürür”, “soğutucu, eviye ve ocak arasındaki mesafenin fazla olması yürünen mesafeyi artırarak, çalışanın verimini düşürür” ve “çalışma üçgeni mesafesinin çok kısa olması iş verimini düşürür” cümlelerine verilen yanıtlar da ise katılan, katılmayan ve kararsızların birbirine yakın değerlerde olduğu belirlenmiştir. Bu durum, kadınların mutfak büyüklüğü, çalışma üçgeni ve soğutucu-eviye-pişirici mesafelerinin ne olması gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları ile ilintilidir (Çizelge 1).

Çalışan ve çalışmayan kadınların evle ilgili işlerde verimliliğinin artırılmasında çevresel faktörlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testinde “ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez- $t=2,060$, $F=4,910$ $p < 0,05$ ” cümlesi dışında iki grup arasında farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$) (Çizelge 2). Ancak, ortalama değerler ele alındığında “yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır”, “tezgah yüksekliğinin kadının boyutsal

ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır”, “uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır”, “konutun kalitesi iş verimini etkiler”, “çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir”, “konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur”, “benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır” ve “depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır” cümlelerinde ortalamanın daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Evle İlgili İşlerde Verimliliğinin Artırılmasında Çevresel Faktörlere İlişkin Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki (t testi)

Evle İlgili İşlere İlişkin Bilgi Düzeyleri	x	t	F	p
Yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır	4,421 4,441	,198	,027	,870
Tezgâh yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır.	4,373 4,456	,816	1,457	,229
Tezgâh uzunluğunun fazla olması yürünen mesafeyi artırarak çalışanın verimini düşürür.	3,310 3,191	-,728	1,396	,238
Soğutucu, eviye ve ocak arasındaki mesafenin fazla olması yürünen mesafeyi artırarak, çalışanın verimini düşürür.	3,191 3,000	-1,177	1,882	,171
Çalışma üçgeni mesafesinin çok kısa olması iş verimini düşürür.	3,175 3,000	-1,150	,196	,658
İş verimliliği ile araç-gerecin depolama yeri arasında bir ilişki yoktur.	2,564 2,493	,465	,575	,449
Ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez.	2,643 2,324	2,060	4,910	,028*
Depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır.	4,119 4,044	-,607	3,026	,083
Benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır.	4,198 4,375	1,717	,920	,338
Konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur.	4,222 4,103	-1,034	,800	,372
Uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır.	4,357 4,456	1,029	1,297	,256
Konutun kalitesi iş verimini etkiler	4,278 4,382	1,024	,655	,419
Çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir.	4,325 4,309	-,153	2,118	,147

* $p < 0,05$

Farklı yaş grubundaki kadınların evle ilgili işlerde verimliliğinin artırılmasında çevresel faktörlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizinde “depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır” cümlesinde 45 yaşın üzerindeki kadınların bilgi düzeylerinin diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu ($F=2,773$, $p<0,05$), buna karşılık diğer üç yaş grubu arasında farkın anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır (Çizelge 3). “Tezgah yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır” cümlesinde ise yaş ilerledikçe bilgi düzeyinde azalma olmasına karşın farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Çizelge 3. Farklı Yaş Grubundaki Kadınların Evle İlgili İşlerde Verimliliğinin Artırılmasında Çevresel Faktörlere İlişkin Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki (Oneway ANOVA)

Evle İlgili İşlere İlişkin Bilgi Düzeyleri	Kareler Toplamı	F	p	LSD
Yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır	2,545	1,218	,304	
Tezgâh yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır.	4,962	2,500	,060	
Tezgâh uzunluğunun fazla olması yürünen mesafeyi artırarak çalışanın verimini düşürür.	2,690	,516	,672	
Soğutucu, eviye ve ocak arasındaki mesafenin fazla olması yürünen mesafeyi artırarak, çalışanın verimini düşürür.	2,396	,463	,709	
Çalışma üçgeni mesafesinin çok kısa olması iş verimini düşürür.	8,646	,929	,125	
İş verimliliği ile araç-gerecin depolama yeri arasında bir ilişki yoktur.	3,435	,754	,521	
Ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez.	1,831	,381	,767	
Depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır.	8,100	2,773	,042	1-4, 2-4, 3-4
Benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır.	1,649	,787	,502	
Konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur.	2,538	,971	,407	
Uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır.	,120	,066	,978	
Konutun kalitesi iş verimini etkiler	2,403	1,176	,319	
Çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir.	3,842	1,678	,172	

Yaş grubu= 1: ≤25, 2:26-35, 3: 36-45, 4: 46≥ Sd=3

Farklı öğrenim grubundaki kadınların evle ilgili işlerde verimliliğinin artırılmasında çevresel faktörlere ilişkin bilgi düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizinde “konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur” cümlesinde ilköğrenim görenlerle ortaokul ve üniversite öğrenimi görenler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (F= 3,374, p<0,02). “Depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır” cümlesinde ise ilköğrenim görenlerle lise öğrenimi görenler arasında farklılık bulunduğu anlaşılmaktadır (F=3,015, p<0,03). Bu durum her iki cümlede de ilköğrenim görenlerin diğer öğrenim gruplarına göre daha düşük bilgi düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğu cümlede ilköğrenim görenlerin bilgi düzeyi düşük olmasına karşın fark anlamlı değildir.

Çizelge 4. Farklı Öğrenim Grubundaki Kadınların Evle İlgili İşlerde Verimliliğinin Artırılmasında Çevresel Faktörlere İlişkin Bilgi Düzeyleri Arasındaki İlişki (Oneway ANOVA)

Evle İlgili İşlere İlişkin Bilgi Düzeyleri	Kareler Toplamı	F	p	LSD
Yetersiz ve uygun olmayan çalışma yüzeyi evle ilgili işlerde yorgunluğu artırarak verimliliği azaltır	2,857	1,369	,253	
Tezgâh yüksekliğinin kadının boyutsal ölçülerine ve yapılan işe uygun olmaması yorgunluğu artırır.	3,254	1,623	,184	
Tezgâh uzunluğunun fazla olması yürünen mesafeyi artırarak çalışanın verimini düşürür.	4,463	,860	,462	
Soğutucu, eviye ve ocak arasındaki mesafenin fazla olması yürünen mesafeyi artırarak, çalışanın verimini düşürür.	2,852	,551	,648	
Çalışma üçgeni mesafesinin çok kısa olması iş verimini düşürür.	9,124	2,038	,109	
İş verimliliği ile araç-gerecin depolama yeri arasında bir ilişki yoktur.	6,660	1,474	,222	
Ağır ekipmanların yüksekte depolanması iş verimini etkilemez.	2,590	,540	,656	
Depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır.	8,784	3,015	,031	1-3
Benzer objelerin birlikte depolanması iş verimini artırır.	3,052	1,467	,224	
Konutun iyi planlanmaması yürünen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur.	8,580	3,374	,019	1-2, 1-4
Uygun çalışma yeri ve ekipman iş verimini artırır.	3,502	1,958	,121	
Konutun kalitesi iş verimini etkiler	1,298	,631	,595	
Çalışma yüzeylerinin ayarlanabilir olması yorgunluğu azaltarak iş verimini yükseltir.	3,663	1,599	,190	

Öğrenim durumu= 1: İlkokul, 2: Ortaokul, 3:Lise, 4:Üniversite / Yüksekokul Sd=3

3.3. Evle İlgili İşleri Kolaylaştıran ve Zorlaştıran Çevresel Etkenler

Kadınların evle ilgili işleri yürütürken karşılaştıkları zorlanmaların çevreden kaynaklanan nedenleri sorgulanmış ve Çizelge 5’de verilmiştir. Çizelgeden anlaşılacağı gibi kadınların büyük çoğunluğu her 3 tercihi de işaretlemiş, % 3,2 ve daha azı ise tercih yapmada zorlanmıştır. Buna göre evle ilgili işleri kolaylaştıran çevresel etkenler arasında ilk sırayı 68,7 tercih yüzdesi ile “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” almakta, bunu % 42,7 ile “çalışma yüzeyinin yeterli ve uygun olması” ve % 38,5 ile “depolama alanlarının yeterli ve uygun olması” izlemektedir. Genel tercih %’sinde de “odalar arasındaki ve odalardaki sirkülasyonun uygun olması” 14,9 tercih %’si ile son sırayı almaktadır.

Tercih sırası incelendiğinde “çalışma yüzeyinin yeterli ve uygun olması” % 24,8 oranı ile ilk sırayı almakta, bunu % 22,1 ile “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” ve % 17,6 ile

“konutun yeni ve yapının kaliteli olması” izlemektedir. Tercihinde ikinci sıranın başında % 27,5 oranı ile “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” gelmektedir. Bunu % 20,2 oranı ile “depolama alanlarının yeterli ve uygun olması” ve % 10,3 oranı ile “ekipmanların yerinin ve işin yapıldığı ortamın uygun olması” izlemektedir. Tercihinde üçüncü sıranın başında % 19,1 oranı ile “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” gelmekte, bunu % 12,6 ile “konutta çevresel faktörlerin (sıcaklık, nem, gürültü, aydınlatma vb.) uygun olması” gibi termal çevre faktörleri ve % 11,1 ile “konut alanının ve konuttaki oda sayısının uygun olması” takip etmektedir.

İşin kolaylaştırılmasında en az etkili olanlarda ilk tercih % 1,5 ile “odalar arasındaki ve odalardaki sirkülasyonun uygun olması”, ikinci tercihte % 3,1 oranı ile “konutta çevresel faktörlerin (sıcaklık, nem, gürültü, aydınlatma vb.) uygun olması” ve üçüncü tercihte ilk sırayı % 6,5 ile “ekipmanların yerinin ve işin yapıldığı ortamın uygun olması” almaktadır.

Çizelge 5. Evle İlgili İşleri Kolaylaştıran ve Zorlaştıran Çevresel Etkenler

Çevresel Etkenler	I.	II.	III.	Tercih
İşi Kolaylaştıran Etkenler	Tercih	Tercih	Tercih	%'si
Çalışma yüzeyinin yeterli ve uygun olması	24,8	8,00	9,9	42,7
Depolama alanlarının yeterli ve uygun olması	8,0	20,2	10,3	38,5
İş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma	22,1	27,5	19,1	68,7
Ekipmanların yerinin ve işin yapıldığı ortamın uygun olması	7,3	10,3	6,5	24,0
Mobilyaların ve yer döşemelerinin uygun olması	4,2	9,2	9,9	23,3
Konut alanının ve konuttaki oda sayısının uygun olması	4,2	8,4	11,1	23,7
Odalar arasındaki ve odalardaki sirkülasyonun uygun olması	1,5	3,8	9,5	14,9
Konutta çevresel faktörlerin (sıcaklık, nem, gürültü, aydınlatma vb.) uygun olması	9,9	3,1	12,6	25,6
Konutun yeni ve yapının kaliteli olması	17,6	6,5	6,9	30,9
Toplam	99,6	97,0	96,8	
İşi Zorlaştıran Etkenler				
Çalışma yüzeyinin yetersiz ya da uygun olmaması	20,3	7,3	8,0	35,6
Depolama alanlarının yetersiz veya uygun olmaması	9,2	18,7	10,3	38,2
İş kolaylaştırıcı ekipmanlara sahip olmama	19,1	21,0	15,3	55,4
İş ile ilgili ekipmanların ve işin yapıldığı ortamın uygun olmaması	10,8	10,3	6,4	27,5
Mobilyaların ve yer döşeme malzemelerinin uygun olmaması	2,3	6,1	7,6	16,0
Odaların kalabalık ve düzensiz olması	8,0	13,4	9,5	30,9
Oda sayısının yetersiz ya da fazla olması	4,6	8,0	13,4	26,0
Oda büyüklüklerinin uygun olmaması	1,2	2,7	9,1	13,0
Konutta çevresel faktörlerin (sıcaklık, nem, gürültü, aydınlatma vb.) uygun olmaması	7,3	5,0	7,6	19,9
Konutun eski ve yapının kalitesiz olması	17,2	6,1	11,1	34,4
Toplam	100,0	98,6	98,3	

İşi zorlaştıran etkenler incelendiğinde; tercih %'sinde ilk sırayı % 55,4 ile “iş kolaylaştırıcı ekipmanlara sahip olmama” almakta, bunu % 38,2 oranı ile “depolama alanlarının yetersiz veya uygun olmaması” ve % 35,6 ile “çalışma yüzeyinin yetersiz ya da uygun olmaması” izlemektedir. Buna karşılık, 13,0 tercih %'si ile “oda büyüklüklerinin uygun olmaması” işi zorlaştırmada en az etkili faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Tercih sırası incelendiğinde % 20,3 ile “çalışma yüzeyinin yetersiz ya da uygun olmaması” işi zorlaştıran en önemli etken olarak görülmektedir. Bunu, % 19,1 ile “iş kolaylaştırıcı ekipmanlara sahip olmama” ve % 17,2 ile “konutun eski ve yapının kalitesiz olması” izlemektedir. “Mobilyaların ve yer döşeme malzemelerinin uygun olmaması”nın işi zorlaştırmada çok etkili olmadığı anlaşılmaktadır (% 2,3). Tercihinde ikinci sıranın başında %

21,0 ile “iş kolaylaştırıcı ekipmanlara sahip olmama” gelmektedir. Bunu % 18,7 ile “depolama alanlarının yetersiz veya uygun olmaması” ve % 13,4 ile “odaların kalabalık ve düzensiz olması” izlemektedir. Tercihle üçüncü sıranın başında % 15,3 ile “iş kolaylaştırıcı ekipmanlara sahip olmama” gelmektedir. Bunu % 13,4 ile “oda sayısının yetersiz ya da fazla olması” ve % 11,1 ile “konutun eski ve yapının kalitesiz olması” izlemektedir.

İşin zorlaştırılmasında en az etkili olanlarda ilk tercih % 1,2 ile ikinci tercihte % 2,7 oranı ile “oda büyüklüklerinin uygun olmaması” ve üçüncü tercihte ilk sırayı % 6,4 ile “iş ile ilgili ekipmanların ve işin yapıldığı ortamın uygun olmaması” almaktadır.

Kadınların evle ilgili işleri kolaylaştırdıklarını düşündükleri çevresel faktörler üzerinde çalışmanın ve öğrenim durumunun etkisi incelendiğinde; “çalışma yüzeyinin” ve “depolama alanlarının yeterli ve uygun olması”, “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” ve “konutun yeni ve yapının kaliteli olması” özellikle çalışan ve öğrenim düzeyleri yüksek olan kadınlar tarafından dikkate alınan bir durumdur ve aradaki fark istatistiksel olarak da önemlidir ($p<0,05$).

Kadınların evle ilgili işleri zorlaştırdıklarını düşündükleri çevresel faktörler incelendiğinde; “konutun eski ve yapının kalitesiz olması” ve “oda sayısının yetersiz ya da fazla olması” evle ilgili işleri zorlaştıran en önemli ve ikinci derecede önemli etmen olarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede çalışmayan kadınların oranı çalışanların yaklaşık 3 katı kadardır ($p<0,01$) ve öğrenim düzeyleri çalışanlara göre oldukça düşüktür.

4. SONUÇ

Araştırma sonuçları dikkate alındığında; çalışan ve çalışmayan kadınların evle ilgili işlerde verimliliğin artırılmasında çevresel faktörlere ilişkin bilgi düzeyleri çalışanlarda yüksek olmasına karşın birkaç soru dışında bu istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Aynı şekilde yaş ve öğrenim durumunun etkisi de “depolama alanının yetersiz olması karışıklığa neden olarak evle ilgili işlerde verimliliği azaltır” ve “konutun iyi planlanmaması yürüyen mesafeyi artırarak yorgunluğa neden olur” cümleleri dışında anlamlı değildir.

Buna karşılık, çalışan kadınlar için “çalışma yüzeyinin” ve “depolama alanlarının yeterli ve uygun olması”, “iş kolaylaştırıcı, kaliteli araçlara sahip olma” ve “konutun yeni ve yapının kaliteli olması” gibi evle ilgili özellikler işlerin kolaylaştırılmasında önem taşımaktadır. “Konutun eski ve yapının kalitesiz olması” ve “oda sayısının yetersiz ya da fazla olması” ise evle ilgili işleri zorlaştıran en önemli faktörler olarak belirlenmiştir.

Bu sonuçlara göre konutun yeni, yeterli çalışma yüzeyi ve depolama alanlarının olduğu ve iş kolaylaştırıcı araçlara sahip konutlar çalışan kadınlar için önem taşırken, çalışmayan kadınlar planlama ve depolama alanı ile ilgili özelliklerden çok konuttaki oda sayısı, konutun büyüklüğü vb. gibi faktörlerle ilgilenmektedirler. Bu durum çalışan ve öğrenim düzeyi yüksek kadının konuta bakış açısını ortaya koymakta, daha teknolojik ve donanımlı yeni konutları tercih ettiklerini göstermektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. DEACON, R.E. and FIREBAUGH, F.M., 1975, *Home Management Context and Concept*, Houghton Mifflin Company, Boston.
2. KALINKARA, V., 1997, *Ev İşlerinde Verimliliğin Artırılması: İnsan-Çevre Faktörleri Yaklaşımı*, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3:75-86.
3. KALINKARA, V., ERSOY, A.F. ve NAZİK, H., 1997, *Evde İş Kolaylaştırma ve Donanım Tasarımı*, *Ulusal Ev Ekonomisi Kongresi*, 6-7 Kasım 1997, Ankara. (s.180-188).

4. STEIDL, R.E., 1972, **Difficulty Factors in Homemaking Tasks: Implications for Environmental Design**, *Human Factors*, 14(5): 471-482.
5. STEIDL, R.E., 1975, **Complexity of Homemaking Tasks**, *Home Economics Research Journal*, 3(4): 223-240.